

Fra Grundtvig-litteraturen

En amerikansk Grundtvig-oversættelse

Selected Writings of N. F. S. Grundtvig edited and with an introduction by Johannes Knudsen Philadelphia 1976, Fortress Press \$ 5.95.

En antologi af Grundtvigs skrifter på engelsk må betegnes som en begivenhed i Grundtviglitteraturen. For første gang gives der her den angelsaksiske læseverden en introduktion til dansk åndslivs mægtigste skikkelse gennem hans egne ord i salmer, prædikener og skrifter om opdragelse og kristendom.

Oversættelser af Grundtvigs skrifter til engelsk er ofte blevet efterlyst, for eksempel af teologer, som har lært hans navn at kende gennem studiet af Kierkegaard. Først Kierkegaard, derefter følger Grundtvig, profeterede Anders Nygren, men medens Kierkegaardoversættelser og Kierkegaardtolkninger har været en anseelig industri i Amerika i de sidste årtier, så har Grundtvigoversættelser ladet vente på sig. Forklaringen er enkel nok. At oversætte Grundtvig er en formidabel opgave. Hans ordvalg og syntax, hans billedsprog og begrebsverden frembyder så store vanskeligheder for oversætteren, at det i sammenligning hermed må synes den rene barneleg at oversætte Kierkegaard eller Hegel. Hertil kommer den komplikation, at en præsentation af Grundtvigs værk, som foruden prosaen ikke omfatter prøver på hans poesi, ville være fortegnet. Ikke blot er den digteriske produktion en væsentlig og omfangsrig del af hans værk, skjaldskabet er også for Grundtvig en værenskategori, der præger alt, hvad han skrev.

Man må på denne baggrund umiddelbart bevidne ophævmændene til nærværende antologi sin beundring, både for deres mod til at påtage sig hvervet og for den ihærdighed, de har lagt for dagen ved udførelsen af denne store og vanskelige opgave.

Hovedredaktøren, professor Johannes Knudsen, og hans to medarbejdere, Enok Mortensen og Ernest D. Nielsen, er gået til arbejdet med fortrinlige forudsætninger. De har et glimrende kendskab til dansk og, som det synes, en solid og omfattende orientering i Grundtvigs skrifter. Det betyder for det første, at der i oversættelserne ikke forekommer misforståelser af sproglig eller indholdsmæssig art, sådan som det ikke alt for sjældent kan være tilfældet i oversættelser til engelsk af dansk litteratur. Dernæst indebærer det, at der både til antologien som helhed og til dens enkelte afdelinger gives kyndige karakteristikker ved hovedredaktøren og Enok Mortensen. Den væsentligste anke mod disse er, at de er alt for fattige på data om Grundtvigs forfatterskab – man leder forgæves efter omtale af *Nordens Mytologi 1808*, *Nyaarsmorgen* og *Sangværket til den danske Kirke* for slet ikke at nævne de store oversættelsesarbejder. Endelig har redak-

tørernes sikre orientering i deres stof gjort det muligt for dem at gøre et udvalg, der i det store hele er væsentligt og mangesidigt.

Antologien har fire afdelinger. Den første og mest omfattende har som titel Kirken og kristen- og menneskelivet. Den omfatter uddrag af Kirkens Gjenmæle, Introduktion til Nordens Mytologi 1832, brevet om folkelighed til Dr. Rudelbach samt prøver af *Den christelige Børnelærdom*. De sidste lader formode, at man gerne vil imødekomme amerikanske læsere med interesse for Grundtvigs forhold til Kierkegaards angreb på Kirken.

Sidstnævnte hensyn synes også at have bestemt udvalget af prædikener. Her er ingen før 1839, men derimod hele tre fra 1855, hvor Grundtvig tager stilling til *Øjeblikkets* angreb. Det synes knapt holdbart, at man er gået helt uden om *Søndagsbogen*, der end ikke så meget som nævnes i Enok Mortensens introduktion.

Afdelingen med poesi består hovedsageligt af salmer og pædagogiske programdigte. Det er altid let at kritisere et digtvalg, for hvem har ikke sin personlige antologi på rede hånd, der selvfølgelig ikke kan overgås. Alligevel kan det ikke synes ubilligt, når man finder udvalget ufyldstgørende. Man kan forstå, at Grundtvigs fædrelandsdigte og historiske digte er udeladt, for de kræver oftest særligt danske forudsætninger. Men der er dog en lang række bibelhistoriske og personlige digte, som det ville have været værdifuldt at få med. Udvalget giver også indtryk af, at den tidlige Grundtvig ikke har interesseret udgiverne. Det er forfatterskabet efter 1832, der optager dem. Salmeudvalget er ganske repræsentativt, blot skimter man et forhåndenværende søms princip, når der af Helligåndssalmer er medtaget to oversættelser af oversættelser – den ene fra engelsk! – hvoraf en, „Helligånd, vor Sorg du slukke“, er ret ubetydelig og ukarakteristisk. Der er jo ellers nok at tage af.

Den sidste afdeling giver prøver af Grundtvigs pædagogiske skrifter og polemik. Udvalget omfatter Skolen for Livet, Den danske Højskole (1847), Talen til den grundlovgivende Rigsforsamling af 1848, Brevet til Peder Larsen Skræppenborg af 1854 og forslaget om et Nordisk Universitet af 1837. Bedre kan det næppe gøres. Udvalget er væsentligt, varieret og underholdende.

Som man vil forstå, indrømmer antologien ikke plads for Grundtvigs historiske og mytologiske forfatterskab og afstår fra at give prøver på autobiografiske tekster som *Mands Minde* og ungdomsdagbøgerne. Det kan kun betegnes som en mangel, navnlig må man føle, at det ville have været interessant at give en prøve på Grundtvigs mytologiske tolkning. Det kunne sikkert have interesseret ud over de specielt Grundtviginteresseredes kreds. Hvad de selvbiografiske tekster angår, synes det på baggrund af, at udgiveren et sted fremhæver det eksistentielle i Grundtvigs teologi, mærkeligt, at man ikke har fundet det værd at give uddrag af ungdomsdagbøgerne og fortalen til *Nyaarsmorgen*. Det kan kun tages som et nyt indicium for, at den tidlige Grundtvig falder uden for redaktørens interessefære.

De udvalgte tekststykker er ikke gengivet i deres fulde udstrækning, men i forkortet og sammentrukken form. Pladshensyn har måske dikteret dette, men fremgangsmåden forbliver problematisk. Følgen kan være, hvad enten den er tilsigtet eller ikke, at originalens mening får en bestemt drejning, afsvækkes

eller forstærkes. I disse tekster slår det således en, at grovhederne i Kirkens Gjenmæle synes tonet ned. De hører dog med til billedet af Grundtvig som polemiker. Også på anden vis kan det være betænkeligt. I brevet til Rudelbach forfølges en argumentation. Udeladelserne her gør brud på tankegangen og svækker interessen for brevets anliggende.

Hertil kommer, at selvom det er angivet med prikker, hvor udeladelserne er foretaget, så lader antologien dog den læser i stikken, som kunne ønske at læse originalen med oversættelsen som „crib“. Noget sådant kunne vel godt tænkes. Den pågældende vil uhjælpeligt tage tråden, så meget mere som der intetsteds angives, hvilken udgave af originalen der har været oversættelsens grundlag, og hvilke sidetal der er medtaget.

Oversættelserne af prosateksterne gengiver originalerne i et let læst moderne idiom. Det er umiddelbart et fortrin, men markerer jo oversættelsens karakter af at være en tolkning. Intetsteds er der tale om, at oversættelsen forsøger på at „illudere“ Grundtvigs stil ved syntax eller ordvalg. Det ville jo også være uhyre svært. Hvilke engelsksprogede forfattere skulle man lægge sig opad? Carlyle og William Morris, måske med et stænk af Sterne og Thomas Browne?

Hovedredaktøren gør opmærksom på vanskeligheden ved at finde engelske ækvivalenter for Grundtvigs kærnebegreber som „folkelighed“ og „anskuelse“. Det er også et problem. Ligesom man på engelsk har bibeholdt Kierkegaards „angst“, så det efterhånden har fundet hjemret i sproget, vil Johannes Knudsen bibeholde Grundtvigs „anskuelse“ i sin oversættelse af fortalen til Nordens Mytologi 1832. Lad gå met et enkelt ord, men generelt kan man ikke følge hans eksempel. Oversætteren må have mod til at vælge et engelsk ord og så at sige lade konteksten påoktrojere det et grundtvigsk indhold. Der er ingen anden vej.

I udvalget af poesi er som sagt væsentligt salmer taget med. De medtagne tekster lader en gætte på, at en del er hentet fra foreliggende dansk-amerikanske sangbøger. Der tænkes her på oversættelser ved Jens C. Aaberg, Søren D. Rodholm og Carl Døving. Hvem disse mennesker er, får man ingen besked om, ej heller hvor deres tekster ellers foreligger. Man synes, at det ville have været en rimelig skyldighed og samtidigt en interessant historisk oplysning.

Både for disse tekster og for de oversættelser, som er foretaget af Johannes Knudsen, gælder det, at de væsentligt synes foretaget til menighedsbrug. Æstetiske og filologiske hensyn kommer i anden række. Det er jo en legitim praksis, som N. F. S. Grundtvig trods nogen excellerede i. Oversættelserne forholder sig frit til originalteksterne, hvad angår udeladelse af strofer og i deres forhold til Grundtvigs billedsprog. Også her savnes henvisninger til de benyttede udgaver af originalteksterne. Det er så meget mere betænkeligt, som en hel del salmer jo forekommer i flere versioner fra digterens hånd. I nogle tilfælde er de engelske tekster frie parafraser. Det gælder Johannes Knudsens gengivelse af „Ud-rundne er de gamle Dage“, der hører til samlingens bedste ting.

Som salmetekster går gengivelserne an. Det er kønne vers altsammen, men det kan ikke nægtes, at de gør Grundtvig til en mere konventionel salmeskriver, end han var. Denne tendens kan illustreres ved en sammenligning af en strofe af „Vidunderligst af alt paa Jord“ i Grundtvigs original og Jean Frasers oversættelse:

Det er den store Konges Glans,
Som kun paa Korset døde
For at med Livets Rosenkrans
Jordklimpen ham kan møde.

Its glorious king is He who died
Upon the Cross to save us,
New joy unto the world to give
His very life He gave us.

Grundtvigs fyndige tekst med dens konnotationsrige billedsprog gengives med nogle farveløse kristelige banaliteter. Det kan ikke være meningen med en oversættelse. Retfærdigvis må man anføre, at ikke alle antologiens oversættelser har denne karakter. De mest vellykkede stykker er Johannes Knudsens oversættelser af et uddrag af indledningsdigtet til Nordens Mytologi og „Blomstre som en Rosengaard“. Det gælder også, trods svagheder, Søren D. Rodholms gengivelse af „I al sin Glans nu straalr Solen“. Her er Grundtvigs tone.

Alt i alt må man spørge sig, hvor meget af Grundtvig der bliver tilbage i disse oversættelser i bunden stil, som må give afkald på at gengive hans billedsprog. Johannes Knudsen, der drøfter oversættelsens problematik i sin indledning, mener ikke, at prosaoversættelser er at anbefale, selvom han selv har gengivet „Menneske først og Kristen saa“ på denne måde. Der er meget der tyder på, at det er den eneste farbare vej. Oversættelsesarbejdet bliver vanskeligt nok endda, men det vil gøre det muligt at komme det centrale, Grundtvigs særlige billedverden, nærmere. Fremgangsmåden er ikke uden fortilfælde. Det kan nævnes, at man i en nyligt udkommen tysk oversættelse af Baudelaire's samlede digte har valgt at gengive dem i prosa til trods for, at man dog på tysk råder over poetisk fremragende oversættelser af en hel del digte.

Selected writings of N. F. S. Grundtvig er en fortjenstfuld indsats på mange måder. Den vil forhåbentligt finde læsere og vække yderligere interesse for Grundtvig i den vide verden, så den kan bane vejen for en større og grundigere oversættelsesantologi, der kan drage fordel af den nærværendes mangler og fortjenester.

Niels Lyhne Jensen.

Bernd Henningsen: Die Politik des Einzelnen. Studien zur Genese der Skandinavischen Ziviltheologie. Ludvig Holberg. Søren Kierkegaard. N. F. S. Grundtvig. Studien zur Theologie und Geistesgeschichte des Neunzehnten Jahrhunderts Bd. 26. Vandenhoeck & Ruprecht Göttingen 1977.

Intet er jo så morsomt, som at kigge ind af egne vind'ever; næstbedst er det at høre andre berette om, hvad de ser, når de kigger ind af vore.

Det er hvad Bernd Henningsen, ansat ved Institut for Nordisk Filologi ved Ludwig-Maximilian-Universitetet i München gør i sin tyske doktorafhandling. Han er på sporet af intet mindre end den danske, – og som han mener, også den skandinaviske, – folkekarakter. Som politolog interesserer han sig for, hvor-